



JORDI ROVIRALTA

Alasdair Gray és considerat un autor de culte i un dels més importants i originals d'Escòcia

Reeditats en català i castellà dos llibres de l'escriptor Alasdair Gray

Un modern clàssic escocès

ALEX TORT
Barcelona

Alasdair Gray sembla, als 78 anys, un home esgotat. No se sap, però, si és per la quantitat d'entrevistes que ja ha concedit, o més aviat perquè ja de per si se sent cansat. Tot és aparença. Sembla com si els tirants que alcen els pantalons per damunt de la cintura l'ajudessin a suportar la fatiga. Només li cal un beure per deixar-se anar. I llavors sí, un mer comentari, un d'estúpid però a la vegada útil sobre el temps a Escòcia, d'aquells que es fan per trencar el gel, i sense saber com brolla el seu nacionalisme escocès, agafa un tovalló de paper, destapa el bolígraf i dibuixa un punt enorme. "Això és Glasgow, envoltat d'entrades d'aigua, al bell mig d'uns estuaris que sempre l'havien fet difícil de conquerir".

Riu histriònicament. Ràpidament omple el tovalló de rius, llacs, turons; tot atapeït com qualsevol de les portades dels seus llibres. L'experiència diu que si hom gosa llegir *Lanark* o *Històries inversemblants*, en general al metro notarà moltes mirades dirigides de ple a la portada. Nimfes de pits espectaculars i arrodonits amb mugrons prominents, alguna amb una estrella a les mans, fetus de bebès o cupidos formant-se dins d'uns cranis, lluna i estrelles en un bigarrat cel de núvols, nasos amb personalitat... És l'univers pictòric de l'escocès.

El seu món literari és el de la ciència-ficció, però amb una marcada base realista. *Lanark* i *Històries inversemblants*, en general, publicades respectivament per Raig Verd i Marbot Edicions, tant en català com en castellà, són històries amb un to surrealista i juganer, i potser les dues obres més representatives d'Alasdair Gray (Glasgow, 1934). *Lanark* va ser publicada per primera vegada el 1981, després de 30 anys d'elaboració i quan l'autor en tenia 47. Va tenir una gran nivell d'acceptació, fins al punt que l'escriptor Anthony Burgess el va qualificar com "el millor autor escocès des de sir Walter

Scott" (tot i que se'n va desdir després de llegir la seva novel·la pornopolítica 1982, *Janine*...).

És una distopia en tota regla, on un amnèsic que es fa dir Lanark que cerca la llum arriba a la fosca Unthank, una ciutat que recorda Glasgow, i comença a relacionar-se amb gent estranya. És

una vida en quatre llibres, però desordenada cronològicament: llibre tercer, un pròleg, llibre primer, el segon, el quart, un epíleg quatre capítols abans d'acabar, i un apèndix. A més, en dos d'aquest llibres el personatge principal és desdoblada en un adolescent anomenat Duncan Thaw. Tot plegat fa que sigui una novel·la moderna, amb clares influències de Joyce, Kafka i Faulkner, que té el seu punt àlgid a l'epíleg, on Lanark s'enfronta a l'escriptor tal com ja havia fet feia anys Augustó Pérez amb Unamuno a *Niebla*.

Gray estima molt Glasgow, però el protagonista no en parla gaire bé. "És una ciutat fantàstica", comenta Gray. "El problema és que mai no ha tingut una bona relació amb l'art, com sí que l'han tinguda Nova York, Florència, París i Edimburg. L'únic que hem fet a Glasgow són vaixells, catifes... coses útils, però que no han despertat la fantasia dels ciutadans".

Històries... és un recull de relats molt curiosos. N'hi ha de delirants, i metafòrics alhora, com *La comèdia del gos blanc* o *El gran culte a l'ós*. S'hi fa palesa una obsessió per l'obra poètica a *Cinc cartes des d'un imperi oriental* o *Prometeu*, i per la concepció de llibertat. Sobre aquesta darrera qüestió, Gray reconeix que es basa en el discurs de les quatre llibertats que Franklin D. Roosevelt va pronunciar el 1941. "Deia que n'hi ha quatre que s'haurien de garantir a qualsevol lloc del món: la llibertat d'expressió, la de viure sense penúria, la de culte o creences i la llibertat de viure sense por. Són fonamentals i si es compleixen vol dir que som ben a prop d'una necessària igualtat social que permet que ningú se senti ni per sota ni per sobre de l'altre".

I també a *Històries...* es fa evident la seva modernitat, no tan sols per detalls com imprimir les vocals i les consonants d'un passatge en pàgines separades, o per interrompre el text amb seccions en blanc (on el manuscrit ha estat suposadament rosegat per les rates), sinó també per la seva en ocasions singular maquetació i una més que obligada lectura activa.●

Relats reflexius

POLÍTICA

"La saviesa d'un govern és la intel·ligència coordinada de tots els que l'obeeixen"

ECONOMIA

"Bellesa i diners són iguals: ens donen seguretat, però desconfiem de la gent que ens vol per això"

PERCEPCIONS

"Els misteris només succeeixen quan les persones intenten entendre alguna cosa irrellevant"

LLINGUATGE

"Les paraules són el llenguatge de les mentides i les evasions; la música no pot mentir, ja que va directa al cor"

Oriol Pi
de Cabanyes



L'exili interior

Molt bé! Francesc-Marc Àlvaro projecta confrontar en diàleg teatral Espriu i Tarradellas, "un intel·lectual de l'interior i un home d'acció de la diàspora, un idealista i un pragmàtic, un obsessiu dels mots i un obsessiu del poder". Personatges arquetípics del polític i l'intel·lectual, el fet que debatin a fons ens permetrà entendre també una mica millor les febleses i les grandeses del doble exili: exterior o interior.

Tant a dins com a fora hi va haver espai per a la dignitat i per a la indignitat. I si la diàspora va tenir molt d'honorables també va tenir les seves petites misèries. Com les estúpides batalletes entre partits per veure qui ocupava una determinada vocàlia en un modest casal. I és que, al costat dels qui van tirar endavant a les terres d'acollida, altres exiliats van viure molts anys tancats a la bombolla mental de la provisionalitat.

Així, a Mèxic, Josep M. Miquel i Vergés, nascut a un Arenys encara no convertit míticament en Sinera. O el valencià Josep Renau, que no feia servir armaris i cada dia plegava la roba dins d'una maleta per estar sempre a punt per marxar. O Pere Calders, poc predisposat a integrar-se, i a qui alguns dels més puristes exiliats consideraven, segons ell mateix escrivia en una carta a Rafael Tasis, "un personatge suspecte, pel fet d'haver guanyat un premi 'de Barcelona'. Sóc 'col·laboracionista', saps? Ja hi ha qui no em saluda".

Per als més intransigents el simple fet d'adquirir un habitatge ja era considerat una traïció... Però "per mi -deia Calders en una altra carta de 1955 també publicada per Foguet i Bacardí- el fet de morir a l'exili no suposa una patent de patriotisme, com tampoc no ho és de

Per als més intransigents el simple fet d'adquirir un habitatge ja era considerat una traïció

traïció el fet d'haver-se quedat a casa".

Com Espriu. Quan aquest tronava contra els intel·lectuals de fora que "toquen campanes, ni fan ni deixen fer i, en general, no tenen ni la més mínima autoritat moral" (com es llegeix a la carta a Ricard Salvat que ha donat a conèixer Agustí Pons en la seva esplèndida biografia de l'escriptor), devia pensar sobretot en Agustí Bartra, que l'havia escarnit de manera obsessiva.

I Pla també dispara. En aquell cèlebre sopar del premi Lletre d'Or de l'any 1957 on tan subtilment es van tirar els plats pel cap Pla, el guanyador, i Espriu, que era membre del jurat, es veu que Pla -segons explica Maria Aurèlia Capmany- "va posar-se a criticar tots els intel·lectuals que havien pres el camí de l'exili. S'estenia l'estimulant idea que no se n'havien d'anar, que havien desertat, que s'havien de quedar a fer país i no repartir la seva flameta per places i mercats del món on no feien cap falta".

Maria Aurèlia volia fer quedar malament el col·laboracionista de Palafrugell. Per ella, tan devota d'Espriu, només aquest era digne de consideració. I ho són, literàriament, tots dos.

Encara que és Espriu, amb la seva exemplaritat moral, qui encarna millor, entre altres virtuts, la dignitat de l'exili interior.